

ห้องสมุดงานวิจัย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

247717

พัฒนาการของการแสดงโนราชาชนนุอุปถัมภ์นรากร (ทุ่ง เถลา)

นางอุติกา โทศลพนนณี

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาความหลังที่สุครปริญญาคิดปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานาฏยศิลป์ไทย ภาควิชานาฏยศิลป์
คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2553
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

600252121

ห้องสมุดงานวิจัย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

พัฒนาการของการแสดงโนราสายซุนอุปลัมภินรากร(พุ่ม เทวา)

นางจตุติกา โกศลเหมมณี

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ภาควิชานาฏศิลป์

คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา ๒๕๕๓

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE DEVELOPMENT OF NORA OF KHUN OUPBHATHAMNARAKORN FAMILY
(PUM DHEVA)

Mrs. Chutika Kosonhemmanee

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Thai Dance**

Department of Dance

Faculty of Fine and Applied Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2010

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

พัฒนาการของการแสดงโนราสายซุนอุปถัมภ์นรากร
(พุม เทวา)

โดย

นางจุติกา โกศลเหมมณี

สาขาวิชา

นาฏยศิลป์ไทย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

อาจารย์ ดร. วิชชุดา วุธาทิตย์

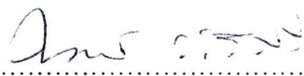
คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์

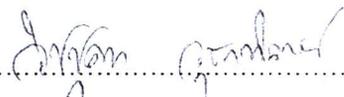
(รองศาสตราจารย์ ดร. ศุภกรณ์ ดิษฐพันธุ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

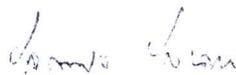
..... ประธานกรรมการ

(ศาสตราจารย์ ดร. นราพงษ์ จรัสศรี)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(อาจารย์ ดร. วิชชุดา วุธาทิตย์)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย

(อาจารย์ สถาพร สันทอง)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย

(อาจารย์ ธรรมนิตย์ นิคมรัตน์)

จุติกา โกลลเหมมณี : พัฒนาการของการแสดงโนราสายขุนอุปถัมภ์นารากร(พุ่ม เทวา) (THE DEVELOPMENT OF NORA OF KHUN OUPBHATHAMNARAKORN FAMILY (PUM DHEVA))

อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : อาจารย์ ดร.วิชชุดา วุฒาทิตย์, ๓๒๑ หน้า.

247717

วิทยานิพนธ์พัฒนาการของการแสดงโนราสายขุนอุปถัมภ์นารากร(พุ่ม เทวา) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ลักษณะของพัฒนาการทางศิลปะวิธีการสืบทอด ลักษณะพิเศษ องค์ประกอบ และวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อ พัฒนาการของการแสดงโนราสายขุนฯโดยศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เอกสาร สัมภาษณ์ และสังเกตการณ์ ผู้วิจัย แบ่งช่วงเวลาคือ ๖ ช่วง คือ ช่วงที่ ๑ การกำเนิดโนราขุนฯ(พ.ศ.๒๔๓๔-๒๔๖๘) ช่วงที่ ๒ การสืบทอดคณะโนรา ของขุนฯโดยลูกศิษย์(พ.ศ.๒๔๖๙-๒๔๘๐) ช่วงที่ ๓ ลูกศิษย์รุ่นแรกเป็นนายโรงและตั้งคณะของตนเอง(พ.ศ. ๒๔๘๑-๒๕๐๖) ช่วงที่ ๔ คณะโนราขุนฯกลับมารำโนราอีกครั้ง(พ.ศ.๒๕๐๗-๒๕๑๔) ช่วงที่ ๕ การฟื้นฟู ศิลปะการแสดงโนราแนวอนุรักษ์ของโนราสายขุนฯ(พ.ศ.๒๕๑๕-๒๕๓๘) ช่วงที่ ๖ โนราสายขุนฯสมัยปัจจุบัน พ.ศ.๒๕๓๘-ปัจจุบัน (พ.ศ.๒๕๕๓) ผู้วิจัยพบว่าการแสดงโนราสายขุนฯมีพัฒนาการดังนี้ พัฒนาการด้านการ แสดงโนราพิธีกรรม ยังคงยึดรูปแบบเดิมจาก ช่วงที่ ๑ เนื่องจากมีความเชื่อเรื่องวิญญาณบรรพบุรุษอย่างเข้มข้น จึงส่งผลให้ขั้นตอนและองค์ประกอบการแสดงของโนราพิธีกรรมหรือโนราโรงครูยึดรูปแบบเดิมจนถึงปัจจุบัน พัฒนาการด้านการแสดงโนราบันเทิงสายขุนฯมี ๓ รูปแบบคือ ๑. การแสดงโนราบันเทิงเดินโรงหรือโรงเดี่ยว ปรากฏอยู่ในช่วงที่ ๑-๓ และได้ตัดขั้นตอน ยกเครื่องออก และเรียกการแสดงรูปแบบนี้ว่าโนราดั้งเดิมหรือโนรา โบราณ ๒. การแสดงโนราบันเทิงโรงแข่ง หรือประชันโรง ปรากฏอยู่ในช่วงที่ ๑- ๕ ๓.การแสดงโนราสมัยนิยม มี ๓ ลักษณะคือ การแสดงโนราสมัยนิยมของนางรำ ปรากฏขึ้นในช่วงที่ ๔ เลือกเอาการแสดงของนางรำบางช่วง ของการแสดงจากใดฉากหนึ่งของโนราบันเทิงมาแสดง และการแสดงโนราสมัยนิยมของนายโรง ปรากฏขึ้น ในช่วงที่ ๕ เลือกเอาการแสดงของนายโรงจากการแสดงโนราบันเทิงหรือการแสดงโนราพิธีกรรมมาแสดง ในช่วงที่ ๖ การแสดงโนราสมัยนิยมมีพัฒนาการในการนำเสนอการแสดงโนรารูปแบบใหม่เพิ่มขึ้น พัฒนาการ ด้านการสืบทอด ช่วงที่ ๑-๓ โนราสายขุนฯมีบทบาทอยู่ในสังคมชนบท ช่วงที่ ๔ โนราสายขุนฯเข้าสู่องค์กร การศึกษา ช่วงที่ ๕ โนราสายขุนฯมีการสืบทอดในองค์กรการศึกษาโดยผศ.สาโรช นาคะวิโรจน์ ยังมีบทบาทใน การแสดงโนราโบราณ โนราพิธีกรรมลดลง ช่วงที่ ๖ อาจารย์ธรรมนิตย์ นิคมรัตน์ ได้พัฒนาโนราสายขุนฯเป็น หลักสูตระดับอุดมศึกษาสอดคล้องกับการฝึกโนราท้องถิ่น เป็นที่ยอมรับจากองค์กรการศึกษาและประชาชน ท้องถิ่น ส่วนบทบาทด้านโนราพิธีกรรมและโนราบันเทิงปรากฏอยู่กับนายโรงในสายขุนฯท่านอื่น ๆ

ผู้วิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อพัฒนาการของการแสดงโนราสายขุนฯคือ ปัจจัยของตัวนายโรงที่มี ทศนคติต่อโนราในเรื่องผลทางด้านจิตใจมากกว่าผลทางด้านวัตถุทำให้ไม่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพเศรษฐกิจ และสังคมที่เปลี่ยนไป ส่งผลให้ได้รับโอกาสเข้ามาอยู่ในองค์กรการศึกษาของรัฐเพื่อเป็นแบบอย่างโนรา แนวอนุรักษ์ ในช่วงที่ ๕ และ ๖ ผู้มีบทบาทการสืบทอดเป็นนายโรงในองค์กรการศึกษาของรัฐมีจิตใจแน่วแน่ ในการอนุรักษ์และให้ความสำคัญกับลีลาท่ารำพื้นฐานที่ต้องเหมือนครูมากที่สุดทำให้โนราสายขุนฯมีความ คมชัดในเรื่องลีลาท่ารำในปัจจุบัน ส่วนปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลมากที่สุดคือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับนายโรง ที่เป็นองค์กรการศึกษาของรัฐอันมีส่วนช่วยส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ

ภาควิชา ..... นาฏยศิลป์ ..... ลายมือชื่อนิสิต.....
สาขาวิชา ..... นาฏยศิลป์ไทย ..... ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....
ปีการศึกษา ..... ๒๕๕๓ .....

##5186601935 : MAJOR THAI DANCE

KEYWORDS : THE DEVELOPMENT OF NORA OF KHUN OUPBHATHAMNARAKORN FAMILY (PUM DHEVA)

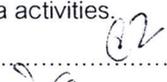
CHUTIKA KOSONHEMMANEE : THE DEVELOPMENT OF NORA OF KHUN OUPBHATHAMNARAKORN FAMILY (PUM DHEVA) ADVISOR : VIJJUTA

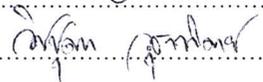
VUDHADITYA, PH.D. 321 pp.

247717

This study aims to work on the artful development by inheritance methods, the special characteristics, components, and analysis of factors affected to those of Khun Oupbathanmarakorn's Nora performance. Searching for printed resources, interview as well as observe are the research methods. Six phases are divided—firstly, the origin of Khun Oupbathamnarakorn's Nora performance; secondly, the inheritance of Khun Oupbathamnarakorn's Nora group by his followers; thirdly, the followers of the first generation and establishing their party; fourthly, the return of the Khun Oupbathamnarakorn's Nora group; fifthly, the renaissance of the art of Nora performance under the conservative ways of Khun Oupbathamnarakorn; lastly, the present time of Khun Oupbathamnarakorn's Nora relationship. The research findings portrayed six sectors under the developments of the ritual Nora performance. The first sector, due to the strong belief in ancient spirits, processes and factors of the ritual Nora performance has kept the pattern till nowadays. The development in Khun Oupbathamnarakorn's Nora *Buntheng* performance has 3 patterns—(1) Nora performance of the single stage was shown from 1-3. Those steps have been cut. The performance is called the traditional Nora performance. (2) the competition Nora performance or *Prachan Rong* has been shown from 1-5 episode. (3) the contemporary Nora performance has three characteristics—the contemporary Nora performance of the performers shown in the forth episode. Some setting will be chosen; the contemporary Nora performance of *Nai Rong* be shown in the fifth episode. Some episodes in the *Nai Rong's* performance from either the single stage or from the ritual Nora performance will be chosen and shown in the sixth episode. The novel patterns of Nora performance in the contemporary generation and those of inheritances have been increased—from the 1-3 periods play the role in outskirts communities. (4) Khun Oupbathamnarakorn's Nora performance approaches through education organizations. (5) Khun Oupbathamnarakorn's Nora performance has been inherited by Assist. Prof. Saroj Nakawirod in education institutions. Roles in both traditional and ritual Nora performances have been decreased. (6) Ajarn Dhammait Nikhomrat has developed Khun Oupbathamnarakorn's Nora performance and established Nora performance to the high education curriculum that is compatible with local Nora performance practice. Nora performance has been approved by education organization and local wise man. The ritual Nora performance and Nora *Buntheng* are still shown by other *Nai Rongs* in the relationship of Khun Oupbathamnarakorn.

The findings show factors affected to the developments of Nora performance in the relationship of Khun Oupbathamnarakorn that *Nai Rongs'* attitudes toward Nora performance go straight to psychological side more than those in material facet. From the previous factors, Nora performance under the conservative ideas (episodes 5-6) has been transferred to the educational systems in a government sector. *Nai Rong* in the education institute plays the great role for keeping the basic patterns transmitted from Nora's teachers. The external factor is *Nai rong's* followers who work in the educational institute. They also help promote and support Nora activities.

Department : ..... Dance ..... Student's Signature.....

Field of Study : ..... Thai Dance ..... Advisor's Signature.....

Academic Year : ..... 2010 .....

กิตติกรรมประกาศ

• วิทยานิพนธ์ พัฒนาการของการแสดงโนราสายซุนอุปถัมภ์นรากร(พุ่ม เทวา) สำเร็จได้ด้วยความกรุณาจาก อาจารย์ ดร.วิชชุตา วุฒาทิตย์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ให้คำปรึกษาแนะนำและเอาใจใส่ อีกทั้งยังเสียสละเวลาตรวจทานวิทยานิพนธ์ให้อย่างละเอียดถี่ถ้วน ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ธรรมนิษฐ์ นิคมรัตน์ ที่ให้ความช่วยเหลือแนะนำปราชญ์ชาวบ้าน นายโรงโนราสายซุนอุปถัมภ์นรากร(พุ่ม เทวา) และให้ความรู้ในเรื่องการแสดงโนรา อย่างละเอียด อีกทั้งกรุณาเป็นเกียรติในฐานะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ พร้อมทั้งให้คำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไข วิทยานิพนธ์ ซึ่งเป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัยในการนำไปพัฒนาวิทยานิพนธ์ เป็นอย่างยิ่ง

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สาโรช นาคะวิโรจน์ ในการช่วยเหลือแนะนำแหล่งศึกษาข้อมูลและความรู้เรื่องโนรา และขอขอบพระคุณนายโรงโนรา และสมาชิกในคณะโนราทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ในการสืบค้นข้อมูลมาโดยตลอด

ขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และอาจารย์สถาพร สันทอง อาจารย์กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ให้คำปรึกษาในการปรับปรุง แก้ไขวิทยานิพนธ์ ให้สมบูรณ์ที่สุด.

ขอขอบพระคุณ บิดา มารดา ญาติผู้ใหญ่ทุกท่านที่ให้การสนับสนุนทุกอย่าง ในการศึกษาครั้งนี้มาโดยตลอด

ขอขอบคุณ คุณยศถกถ กอศลเหมมณี ที่คอยช่วยเหลือและเป็นกำลังใจ ให้ผู้วิจัยแก้ไขปัญหาและอุปสรรค อย่างมีสติ จนทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

ทำนุขอขอบพระคุณ คุณนิตยา อ่อนทอง อาจารย์ บุคลากร สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และเพื่อนๆ พี่ๆ น้องๆ กัลยาณมิตร จากมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ทุกคน และทุกท่านที่มีได้กล่าวถึง ที่มีส่วนช่วยเหลือมาโดยตลอด จนทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฐ
สารบัญภาพ.....	ฑ
สารบัญแผนผัง.....	ถ
บทที่	
๑. บทนำ.....	๑
๑.๑ . ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย.....	๗
๑.๓ ขอบเขตการวิจัย.....	๘
๑.๔ วิธีดำเนินการวิจัย.....	๘
๑.๕ คำจำกัดความที่ใช้ในวิจัย.....	๙
๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	๙
๒. โนราในสังคมภาคใต้และโนราสายซุนอุปลัมภนรากร(พุ่ม เทวา).....	๑๐
๒.๑ ความเป็นมาของโนราในสังคมภาคใต้.....	๑๑
๒.๑.๑ ความหมายของโนรา.....	๑๑
๒.๑.๒ ตำนานเกี่ยวกับโนรา.....	๑๑
๒.๑.๓ ประวัติความเป็นมาของโนราจากลายลักษณ์อักษร.....	๒๑
๒.๑.๔ ประวัติการแสดงโนรา.....	๒๓
๒.๑.๕ ความสัมพันธ์ของโนรากับสังคมภาคใต้.....	๒๔
๒.๒ การแสดงโนรา.....	๒๘
๒.๒.๑ รูปแบบการแสดงโนรา.....	๒๘
๒.๒.๑.๑ การแสดงโนราประกอบพิธีกรรม.....	๒๘

	๒.๒.๑.๒ การแสดงโนราบันเทิง.....	๓๑
	๒.๒.๒ องค์ประกอบการแสดง.....	๓๖
	๒.๒.๒.๑ คณะโนรา.....	๓๗
	๒.๒.๒.๒ เครื่องประกอบการแสดง.....	๓๘
	๒.๒.๒.๓ โรงโนราหรือสถานที่แสดง.....	๔๑
	๒.๒.๒.๔ การร้องและการรำ.....	๔๓
	๒.๓ โนราสายซุนอุปถัมภ์นรากร(พุ่ม เทวา).....	๖๘
	๒.๓.๑ สายตระกูลโนรา.....	๖๘
	๒.๓.๒ ต้นตระกูลโนราสายซุนอุปถัมภ์นรากร(พุ่ม เทวา).....	๗๐
๓	วิธีดำเนินการวิจัย.....	๗๕
	๓.๑ แผนการดำเนินการวิจัย.....	๗๕
	๓.๒ แหล่งข้อมูล.....	๗๖
	๓.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๗๗
	๓.๓.๑ การค้นคว้าเอกสาร.....	๗๗
	๓.๓.๒ เอกสารตำราทางวิชาการ.....	๗๗
	๓.๓.๓ งานวิจัยและวิทยานิพนธ์.....	๗๗
	๓.๓.๔ การสังเกตการณ์.....	๗๘
	๓.๓.๕ การบันทึกภาพ.....	๗๙
	๓.๓.๖ การสัมภาษณ์.....	๘๐
	๓.๓.๗ คำถามในการสัมภาษณ์.....	๘๑
	๓.๓.๘ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์.....	๘๒
	๓.๔ การตรวจสอบข้อมูล.....	๘๘
	๓.๕ วิเคราะห์ข้อมูล.....	๘๘
	๓.๖ เสนอผลการวิจัย.....	๘๙
	๓.๗ สรุป.....	๙๖
๔	พัฒนาการการแสดงโนราสายซุนอุปถัมภ์นรากร(พุ่ม เทวา).....	๙๘
	๔.๑ ช่วงที่ ๑ การเกิดขึ้นของโนราซุนอุปถัมภ์นรากร (พุ่ม เทวา) (พ.ศ.๒๔๓๔-	

๒๔๖๘).....	๘๙
๔.๑.๑ รูปแบบการแสดงของคณะโนราฟุ่มเตวา.....	๑๐๐
๔.๑.๑.๑ โนราพิธีกรรมหรือโนราโรงครู.....	๑๐๐
๔.๑.๑.๒ โนราบันเทิง.....	๑๐๐
๔.๑.๒ ขั้นตอนการแสดง.....	๑๐๑
๔.๑.๒.๑ ขั้นตอนการแสดงโนราโรงครู.....	๑๐๑
๔.๑.๒.๒ ขั้นตอนการแสดงโนราบันเทิง.....	๑๐๘
๔.๑.๓ องค์ประกอบการแสดง.....	๑๑๓
๔.๑.๓.๑ คณะโนรา.....	๑๑๓
๔.๑.๓.๒ เครื่องประกอบการแสดง.....	๑๑๗
๔.๑.๓.๓ วรรณกรรมและบทร้อง.....	๑๒๔
๔.๑.๓.๔ โรงโนราหรือสถานที่แสดงโนรา.....	๑๒๕
๔.๑.๔ การสืบทอดการแสดงโนราสายขุนอุปถัมภ์นรากร(ฟุ่ม เตวา)....	๑๒๙
๔.๑.๔.๑ ขั้นตอนการฝึกโนราของท่านขุนอุปถัมภ์นรากร (ฟุ่ม เตวา).....	๑๒๙
๔.๑.๔.๒ การสืบทอดทำรำ.....	๑๒๙
๔.๒ ช่วงที่ ๒ การสืบทอดคณะโนราขุนอุปถัมภ์นรากร (ฟุ่ม เตวา)ของ ลูกศิษย์ (พ.ศ. ๒๔๖๙-๒๔๘๐).....	๑๒๙
๔.๒.๑ รูปแบบการแสดงของคณะโนราฟุ่มเตวา.....	๑๓๑
๔.๒.๑.๑ โนราพิธีกรรมหรือโนราโรงครู.....	๑๓๑
๔.๒.๑.๒ โนราบันเทิง.....	๑๓๑
๔.๒.๒ ขั้นตอนการแสดง.....	๑๓๑
๔.๒.๒.๑ ขั้นตอนการแสดงโนราโรงครู.....	๑๓๑
๔.๒.๒.๒ ขั้นตอนการแสดงโนราบันเทิง.....	๑๓๑
๔.๒.๓ องค์ประกอบการแสดง.....	๑๓๒
๔.๒.๓.๑ คณะโนรา.....	๑๓๒
๔.๒.๓.๒ เครื่องประกอบการแสดง.....	๑๓๕
๔.๒.๓.๓ วรรณกรรมและบทร้อง.....	๑๓๕
๔.๒.๓.๔ โรงโนราหรือสถานที่แสดงโนรา.....	๑๓๕

๔.๒.๔ การสืบทอดการแสดงโนราสายขุนอุปถัมภ์นรากร(พุ่ม เทวา)...	๑๓๖
๔.๓ ช่วงที่ ๓ ลูกศิษย์รุ่นแรกทั้ง ๑๐ คน เป็นนายโรงและตั้งคณะของตัวเอง (พ.ศ. ๒๔๘๑-๒๕๐๖)	๑๓๖
๔.๔ ช่วงที่ ๔ คณะโนราขุนอุปถัมภ์นรากร(พุ่ม เทวา) กลับมารำโนราอีกครั้ง (พ.ศ. ๒๕๐๗-๒๕๑๕)	๑๓๙
๔.๔.๑ รูปแบบการแสดง.....	๑๔๐
๔.๔.๑.๑ โนราพิธีกรรมหรือโนราโรงครู.....	๑๔๐
๔.๔.๑.๒ โนราบ้านเทิง.....	๑๔๐
๔.๔.๑.๓ โนราสมัยนิยม.....	๑๔๐
๔.๔.๒ ขั้นตอนการแสดง.....	๑๔๐
๔.๔.๒.๑ ขั้นตอนการแสดงโนราพิธีกรรม.....	๑๔๐
๔.๔.๒.๒ ขั้นตอนการแสดงโนราบ้านเทิง.....	๑๔๑
๔.๔.๒.๓ ขั้นตอนการแสดงโนราสมัยนิยม.....	๑๔๑
๔.๔.๓ องค์ประกอบการแสดง.....	๑๔๒
๔.๔.๓.๑ คณะโนรา.....	๑๔๒
๔.๔.๓.๒ เครื่องประกอบการแสดง.....	๑๔๓
๔.๔.๓.๓ วรรณกรรมและบทร้อง.....	๑๔๔
๔.๔.๓.๔ สถานที่แสดงหรือโรงแสดงโนรา.....	๑๔๔
๔.๔.๔ การสืบทอดการแสดงโนราสายขุนอุปถัมภ์นรากร(พุ่ม เทวา)....	๑๔๔
๔.๔.๔.๑ วิธีการสืบทอด.....	๑๔๔
๔.๔.๔.๒ การสืบทอดทำรำ.....	๑๔๕
๔.๕ ช่วงที่ ๕ การฟื้นฟูศิลปะโนราแนวอนุรักษ์ของโนราสายขุนอุปถัมภ์ นรากร(พุ่ม เทวา) (พ.ศ. ๒๕๑๕ - ๒๕๓๘) เป็นเวลาประมาณ ๒๓ ปี.....	๑๕๒
๔.๕.๑ รูปแบบการแสดง.....	๑๕๔
๔.๕.๑.๑ โนราพิธีกรรมหรือโนราโรงครู.....	๑๕๔
๔.๕.๑.๒ โนราบ้านเทิง.....	๑๕๔
๔.๕.๑.๒ โนราสมัยนิยม.....	๑๕๔
๔.๕.๒ ขั้นตอนการแสดง.....	๑๕๔
๔.๕.๒.๑ ขั้นตอนการแสดงโนราพิธีกรรม.....	๑๕๔

๔.๕.๒.๒	ขั้นตอนการแสดงโนราบ้านเทิง.....	๑๕๔
๔.๕.๒.๓	ขั้นตอนการแสดงโนราสมัยนิยม.....	๑๕๕
๔.๕.๓	องค์ประกอบการแสดง.....	๑๕๕
๔.๕.๓.๑	คณะโนรา.....	๑๕๕
๔.๕.๓.๒	เครื่องประกอบการแสดง.....	๑๕๙
๔.๕.๓.๓	วรรณกรรมและบทร้อง.....	๑๖๒
๔.๕.๓.๔	สถานที่แสดงหรือโรงแสดงโนรา.....	๑๖๒
๔.๕.๔	การสืบทอดการแสดงโนราสายขุนอุปถัมภ์นรากร(พุ่ม เทวา)ของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สาโรช นาคะวิโรจน์.....	๑๖๓
๔.๕.๔.๑	วิธีการสืบทอดการแสดง.....	๑๖๕
๔.๕.๔.๒	ขั้นตอนการฝึกโนรา.....	๑๖๖
๔.๕.๔.๓	การสืบทอดทำรำ.....	๑๗๒
๔.๖	ช่วงที่ ๖ โนราสายขุนอุปถัมภ์นรากร(พุ่ม เทวา)สมัยปัจจุบัน พ.ศ. ๒๕๓๘ – ปัจจุบัน(พ.ศ. ๒๕๕๓).....	๑๗๘
๔.๖.๑	รูปแบบการแสดง.....	๑๗๙
๔.๖.๑.๑	โนราพิธีกรรมหรือโนราโรงครู.....	๑๗๙
๔.๖.๑.๒	โนราบ้านเทิง.....	๑๗๙
๔.๖.๑.๓	โนราสมัยนิยม.....	๑๗๙
๔.๖.๒	ขั้นตอนการแสดง.....	๑๗๙
๔.๖.๓	องค์ประกอบการแสดง.....	๑๗๙
๔.๖.๓.๑	คณะโนรา.....	๑๘๐
๔.๖.๓.๒	เครื่องประกอบการแสดง.....	๑๘๓
๔.๖.๓.๓	วรรณกรรมและบทร้องโนรา.....	๑๘๕
๔.๖.๓.๔	โรงโนราหรือสถานที่แสดงโนรา.....	๑๘๕
๔.๖.๔	การสืบทอดการแสดงโนราสายขุนอุปถัมภ์นรากร(พุ่ม เทวา)ของ อาจารย์ธรรมนิตย์ นิคมรัตน์.....	๑๘๖
๔.๖.๔.๑	วิธีการสืบทอดการแสดง.....	๑๘๙
๔.๖.๔.๒	ขั้นตอนการฝึกโนรา.....	๑๙๑
๔.๖.๔.๓	การสืบทอดทำรำ.....	๑๙๓

บทที่	หน้า
๔.๗ สรุปการแสดงโนราสายซุนอุปถัมภ์นรากร(พุ่ม เทวา).....	๑๙๙
๔.๘ ลักษณะเฉพาะของการแสดงโนราสายซุนอุปถัมภ์นรากร (พุ่ม เทวา).....	๒๐๘
๔.๙ วิเคราะห์พัฒนาการของการแสดงโนราสายซุนอุปถัมภ์นรากร (พุ่ม เทวา).....	๒๑๘
๔.๙.๑ พัฒนาการรูปแบบการแสดง.....	๒๑๘
๔.๙.๒ พัฒนาการขั้นตอนการแสดง.....	๒๒๒
๔.๙.๓ พัฒนาการขององค์ประกอบการแสดง.....	๒๒๖
๔.๙.๔ พัฒนาการของการสืบทอด.....	๒๓๖
๔.๑๐ สรุปพัฒนาการแสดงโนราสายซุนอุปถัมภ์นรากร(พุ่ม เทวา).....	๒๓๙
๕ สรุปและเสนอแนะ.....	๒๔๑
รายการอ้างอิง.....	๒๕๗
ภาคผนวก.....	๒๕๙
ภาคผนวก ก ประวัติและผลงานลูกศิษย์สายซุนอุปถัมภ์นรากร(พุ่ม เทวา).....	๒๖๐
ภาคผนวก ข วรรณกรรมและบทร้อง.....	๒๘๔
ภาคผนวก ค เครื่องแต่งกายและเครื่องดนตรีโนรา.....	๓๑๐
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	๓๒๑

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๑	ตารางสรุปพัฒนาการการแสดงโนราสายซุนอุปลัมภันรากร(พุ่ม เทวา).....	๒๐๔
๒	ตารางสรุปรูปแบบการแสดงโนราสายซุนอุปลัมภันรากร(พุ่ม เทวา).....	๒๒๑
๓	ตารางสรุปพัฒนาการขั้นตอนการแสดง.....	๒๒๕
๔	ตารางแสดงพัฒนาการของคณะโนราสายซุนอุปลัมภันรากร(พุ่ม เทวา).....	๒๒๘

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้าที่
๑ การแสดงโนราถวายเป็นรัชกาลที่ ๕ ที่วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร เมืองนครศรีธรรมราช.....	๒๕
๒ ภาพวาดการแสดงโนราในโบสถ์วัดมณีมาวาส อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา วาดในสมัยรัชกาลที่ ๓.....	๒๕
๓ ภาพหมี่นระบำบรรเลงในท่าจับระบำ.....	๒๖
๔ การแสดงโนราประกอบพิธีกรรม.....	๓๑
๕ ชวนอุปถัมภ์นรากร(พุ่ม เทวา).....	๗๐
๖ ชวนอุปถัมภ์นรากร(พุ่ม เทวา) นายโรงโนราคณะพุ่มเทวา.....	๑๑๔
๗ การแต่งกายนายโรง(ชวนอุปถัมภ์นรากร(พุ่ม เทวา))ด้วยเครื่องลูกปัด.....	๑๑๘
๘ การแต่งพอกของนายโรง.....	๑๑๘
๙ เครื่องแต่งกายพราณ.....	๑๑๘
๑๐ เครื่องดนตรีโนรา ประกอบด้วย ทับ กลอง ปี่ โหม่ง ฉิ่ง แตร.....	๑๒๐
๑๑ โครงสร้างโรงพิธีโนราโรงครู.....	๑๒๗
๑๒ โรงโนราพิธีกรรม ๑.....	๑๒๗
๑๓ โรงโนราพิธีกรรม ๒.....	๑๒๘
๑๔ โครงสร้างโรงแสดงโนราบันเทิง.....	๑๒๘
๑๕ โนราหีด บุญหนุนกลับ (โนราใหญ่คณะพุ่มเทวา ช่วงที่ ๒หรือ คณะเจ็ดหาบ).....	๑๒๙
๑๖ ภาพโรงแสดงบันเทิง.....	๑๓๖
๑๗ นางรำโนราโรงเรียนสตรีฝึกหัดครูสงขลา รำบทประถม พ.ศ. ๒๕๐๘.....	๑๔๒
๑๘ เครื่องแต่งกายนางรำ ในช่วงแรกของคณะโนราโรงเรียนสตรีฝึกหัดครูสงขลา ได้นำ เครื่องละครมาประยุกต์ใช้ ปี พ.ศ. ๒๕๐๘.....	๑๔๓
๑๙ เวทีการแสดงโนราสมัยนิยม นางรำโนราโรงเรียนสตรีฝึกหัดครูสงขลา รำบทประถม ๘ คน.....	๑๔๔
๒๐ ท่านชวนอุปถัมภ์นรากร(พุ่ม เทวา)แสดงท่าครู ท่าที่ ๑ ท่าประนมมือหรือท่าไหว้.....	๑๔๗
๒๑ ท่านชวนอุปถัมภ์นรากร(พุ่ม เทวา)แสดงท่าครู ท่าที่ ๒ จับข้างซ้าย.....	๑๔๗
๒๒ ท่านชวนอุปถัมภ์นรากร(พุ่ม เทวา)แสดงท่าครู ท่าที่ ๓ จับข้างขวา.....	๑๔๘

ภาพที่	ผ หน้า
๒๓	นางรำของคณะโนราโรงเรียนสตรีศรีพิกัดครูแสดงท่าครู ท่าที่ ๔ จีบซ้ายเพียงเอน ท่า ที่ ๕ จีบขวาเพียงเอน..... ๑๔๘
๒๔	ท่านขุนอุปถัมภ์นรากร(พุ่ม เทวา)แสดงท่าครู ท่าที่ ๖ จีบซ้ายไว้หลัง..... ๑๔๙
๒๕	ท่านขุนอุปถัมภ์นรากร(พุ่ม เทวา)แสดงท่าครู ท่าที่ ๗ จีบขวาไว้หลัง..... ๑๔๙
๒๖	ท่านขุนอุปถัมภ์นรากร(พุ่ม เทวา)แสดงท่าครู ท่าที่ ๘ จีบข้างเพียงบ่าซ้าย..... ๑๕๐
๒๗	ท่านขุนอุปถัมภ์นรากร(พุ่ม เทวา)แสดงท่าครู ท่าที่ ๙ จีบข้างเพียงบ่าขวา..... ๑๕๐
๒๘	ท่านขุนอุปถัมภ์นรากร(พุ่ม เทวา)แสดงท่าครู ท่าที่ ๑๐ จีบซ้ายเสมอน้ำ..... ๑๕๑
๒๙	ท่านขุนอุปถัมภ์นรากร(พุ่ม เทวา)แสดงท่าครู ท่าที่ ๑๑ จีบขวาเสมอน้ำ..... ๑๕๑
๓๐	ท่านขุนอุปถัมภ์นรากร(พุ่ม เทวา)แสดงท่าครู ท่าที่ ๑๒ เขาควาย..... ๑๕๒
๓๑	ผู้ช่วยศาสตราจารย์สาโรช นาคะวิโรจน์ ศิษย์รุ่นที่ ๒ ของขุนอุปถัมภ์นรากร (พุ่ม เทวา) ๑๕๓
๓๒	ผู้ช่วยศาสตราจารย์สาโรช นาคะวิโรจน์ (นายโรงโนราคณะวิทยาลัยครู สงขลา)..... ๑๕๖
๓๓	นางรำคณะโนราวิทยาลัยครูสงขลา..... ๑๕๗
๓๔	พราน..... ๑๕๘
๓๕	ลูกคู่ของโนราคณะวิทยาลัยครูสงขลา..... ๑๕๘
๓๖	เครื่องแต่งกายนายโรง..... ๑๖๐
๓๗	นางรำคณะโนราวิทยาลัยครูสงขลา..... ๑๖๐
๓๘	ทับ ใช้ฟิล์มเอกเรย์แทนหนังค่าง..... ๑๖๑
๓๙	โรงแสดงพิธีกรรมโนราโรงครูเมื่อ ๑๘ สิงหาคม..... ๑๖๒
๔๐	พิธีเปิดงานวันวิชาการวิทยาลัยครูสงขลา พ.ศ. ๒๕๑๘..... ๑๖๓
๔๑	โครงการฝึกอบรมโนราขององค์การบริหารส่วนตำบลควนขนุน จังหวัดพัทลุง..... ๑๖๗
๔๒	ฝึกการลงฉาก..... ๑๖๘
๔๓	การฝึกท่าห้องโรง เป็นท่าหนึ่งที่ใช้ในรำพื้นฐาน โครงการฝึกโนรา องค์การบริหาร ส่วนตำบลควนขนุน จังหวัดพัทลุง..... ๑๖๙
๔๔	การฝึกท่ากำพรัด โครงการฝึกโนรา จังหวัดพัทลุง..... ๑๖๙
๔๕	ผู้ช่วยศาสตราจารย์สาโรช นาคะวิโรจน์ แสดงท่าครู ท่าที่ ๑ ท่าประนมมือหรือท่าไหว้..... ๑๗๒
๔๖	ผู้ช่วยศาสตราจารย์สาโรช นาคะวิโรจน์ แสดงท่าครู ท่าที่ ๒ ท่าจีบข้างซ้าย..... ๑๗๓
๔๗	ผู้ช่วยศาสตราจารย์สาโรช นาคะวิโรจน์ แสดงท่าครู ท่าที่ ๓ ท่าจีบข้างขวา..... ๑๗๓

ภาพที่

ณ

หน้า

๔๘	ผู้ช่วยศาสตราจารย์สาโรช นาคะวิโรจน์ แสดงท่าครู ท่าที่ ๔ ท่าจับซ้ายเพียงเอง.....	๑๗๔
๔๙	ผู้ช่วยศาสตราจารย์สาโรช นาคะวิโรจน์ แสดงท่าครู ท่าที่ ๕ ท่าจับขวาเพียงเอง.....	๑๗๔
๕๐	ผู้ช่วยศาสตราจารย์สาโรช นาคะวิโรจน์ แสดงท่าครู ท่าที่ ๖ ท่าจับซ้ายไว้หลัง.....	๑๗๕
๕๑	ผู้ช่วยศาสตราจารย์สาโรช นาคะวิโรจน์ แสดงท่าครู ท่าที่ ๗ ท่าจับขวาไว้หลัง.....	๑๗๕
๕๒	ผู้ช่วยศาสตราจารย์สาโรช นาคะวิโรจน์ แสดงท่าครู ท่าที่ ๘ ท่าจับข้างเทียมบ่าซ้าย..	๑๗๖
๕๓	ผู้ช่วยศาสตราจารย์สาโรช นาคะวิโรจน์ แสดงท่าครู ท่าที่ ๙ ท่าจับข้างเทียมบ่าขวา...	๑๗๖
๕๔	ผู้ช่วยศาสตราจารย์สาโรช นาคะวิโรจน์ แสดงท่าครู ท่าที่ ๑๐ ท่าจับซ้ายเสมอนหน้า...	๑๗๗
๕๕	ผู้ช่วยศาสตราจารย์สาโรช นาคะวิโรจน์ แสดงท่าครู ท่าที่ ๑๑ ท่าจับขวาเสมอนหน้า....	๑๗๗
๕๖	ผู้ช่วยศาสตราจารย์สาโรช นาคะวิโรจน์ แสดงท่าครู ท่าที่ ๑๒ ท่าเขาควาย.....	๑๗๘
๕๗	อาจารย์ธรรมนิตย์ นิคมรัตน์ (นายโรงโนราคณะมหาวิทยาลัยทักษิณ).....	๑๘๑
๕๘	นางรำโนราคณะมหาวิทยาลัยทักษิณ.....	๑๘๑
๕๙	พรานโนรา.....	๑๘๒
๖๐	นางทาสี.....	๑๘๒
๖๑	ลูกคู่โนราคณะมหาวิทยาลัยทักษิณ.....	๑๘๓
๖๒	การแต่งกายนายโรง.....	๑๘๔
๖๓	การแต่งกายนางรำ.....	๑๘๔
๖๔	เครื่องดนตรีในวงโนราบันเทิง ประกอบด้วย ทับ กลอง โหม่งฉิ่ง ซอคู่ ปี่.....	๑๘๔
๖๕	โรงแสดงพิธีกรรมโนราโรงครู.....	๑๘๕
๖๖	โรงแสดงโนราบันเทิง ของอาจารย์ธรรมนิตย์ นิคมรัตน์.....	๑๘๖
๖๗	โรงแสดงทั่วไป.....	๑๘๖
๖๘	อาจารย์ธรรมนิตย์ นิคมรัตน์ ทบทวนท่ารำให้กับนักศึกษามหาวิทยาลัย ทักษิณ.....	๑๘๘
๖๙	การถ่ายทอดท่ารำพื้นฐานให้กับกลุ่มเยาวชนจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	๑๘๘
๗๐	การถ่ายทอดท่ารำให้กับกลุ่มเยาวชนผู้สนใจในท้องถิ่น ตำบลโตนดด้วน อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง วันที่ ๑-๑๐ พฤษภาคม ๒๕๕๓.....	๑๘๙
๗๑	สื่อการสอนเรื่องประวัติความเป็นมาของโนรา.....	๑๙๐
๗๒	สื่อการเรียนการสอน สมุดบันทึก.....	๑๙๑
๗๓	การตัดร่างกายก่อนการฝึกโนรา.....	๑๙๒
๗๔	อาจารย์ธรรมนิตย์ นิคมรัตน์ แสดงท่าครู ท่าที่ ๑ ท่าประนมมือหรือท่าไหว้.....	๑๙๓
๗๕	อาจารย์ธรรมนิตย์ นิคมรัตน์ แสดงท่าครู ท่าที่ ๒ ท่าจับข้างซ้าย.....	๑๙๔
๗๖	อาจารย์ธรรมนิตย์ นิคมรัตน์ แสดงท่าครู ท่าที่ ๓ ท่าจับข้างขวา.....	๑๙๔

ภาพที่	ด หน้า
๗๗	อาจารย์ธรรมนิตย์ นิคมรัตน์ แสดงท่าครู ท่าที่ ๔ ท่าจับซ้ายเพียงแหว..... ๑๙๕
๗๘	อาจารย์ธรรมนิตย์ นิคมรัตน์ แสดงท่าครู ท่าที่ ๕ ท่าจับขวาเพียงแหว..... ๑๙๕
๗๙	อาจารย์ธรรมนิตย์ นิคมรัตน์ แสดงท่าครู ท่าที่ ๖ ท่าจับซ้ายไว้หลัง..... ๑๙๖
๘๐	อาจารย์ธรรมนิตย์ นิคมรัตน์ แสดงท่าครู ท่าที่ ๗ ท่าจับขวาไว้หลัง..... ๑๙๖
๘๑	อาจารย์ธรรมนิตย์ นิคมรัตน์ แสดงท่าครู ท่าที่ ๘ ท่าจับข้างเทียมป่าซ้าย..... ๑๙๗
๘๒	อาจารย์ธรรมนิตย์ นิคมรัตน์ แสดงท่าครู ท่าที่ ๙ ท่าจับข้างเทียมป่าขวา..... ๑๙๗
๘๓	อาจารย์ธรรมนิตย์ นิคมรัตน์ แสดงท่าครู ท่าที่ ๑๐ ท่าซ้ายเสมอหน้า..... ๑๙๘
๘๔	อาจารย์ธรรมนิตย์ นิคมรัตน์ แสดงท่าครู ท่าที่ ๑๑ ท่าจับขวาเสมอหน้า..... ๑๙๘
๘๕	อาจารย์ธรรมนิตย์ นิคมรัตน์ แสดงท่าครู ท่าที่ ๑๒ ท่าเขาควาย..... ๑๙๙
๘๖	ผู้ช่วยศาสตราจารย์สาโรช นาคะวิโรจน์ ศิษย์รุ่นที่ ๒ ของท่านขุนอุปถัมภ์นรากร (พุ่ม เทวา) (แสดงให้เห็นโครงสร้างพื้นฐานของท่ารำโนรา อัดดอก แอ่นหลัง ย่อเข้า ทอดแขน เชิดหน้า)..... ๒๑๐
๘๗	แสดงโครงสร้างพื้นฐานโนรา (อัดดอก แอ่นหลัง ย่อเข้า ทอดแขน เชิดหน้า)..... ๒๑๐
๘๘	นายประเสริฐ คงนวล หลานศิษย์ขุนอุปถัมภ์นรากร(พุ่ม เทวา) (แสดงท่า ขึ้นนอนนั่ง เห็นโครงสร้างพื้นฐานของท่ารำโนรา อัดดอก แอ่นหลัง ย่อเข้า ทอดแขน เชิดหน้า)..... ๒๑๑
๘๙	ผู้ช่วยศาสตราจารย์สาโรช นาคะวิโรจน์แสดงท่าเขาควาย..... ๒๑๒
๙๐	อาจารย์ธรรมนิตย์ นิคมรัตน์ แสดงท่าเขาควาย..... ๒๑๒
๙๑	อาจารย์ธรรมนิตย์ นิคมรัตน์ แสดงท่าขนาด..... ๒๑๓
๙๒	การรำแทงเข้..... ๒๑๔
๙๓	รำเขียนพรายเหยียบลูกมะนาว..... ๒๑๔
๙๔	แสดงท่าผาหลา..... ๒๑๕
๙๕	การแสดงโนราถวายุรัชกาลที่ ๕ ที่วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารเมืองนครศรีธรรมราช ๒๑๖
๙๖	สมาชิกโนราสายตระกูลขุนอุปถัมภ์นรากร(พุ่ม เทวา) แสดงให้เห็นบุคลิกโนราชัดเจน คือ อัดดอก แอ่นหลัง ทอดแขน ย่อเข้า เชิดหน้า..... ๒๑๗
๙๗	สมาชิกโนราสายขุนอุปถัมภ์นรากร(พุ่ม เทวา) ของคณะโนราวิทยาลัยครูสงขลา แสดงให้เห็นบุคลิกโนราชัดเจน คือ อัดดอก แอ่นหลัง ทอดแขน ย่อเข้า เชิดหน้า..... ๒๑๗
๙๘	นายโรง ๓ รุ่น แสดงท่าครู ท่าที่ ๑ ท่าประนมมือหรือท่าไหว้..... ๑๔๙
๙๙	นายโรง ๓ รุ่นแสดงท่าครู ท่าที่ ๒ จับข้างซ้าย..... ๑๔๙
๑๐๐	นายโรง ๓ รุ่นแสดงท่าครู ท่าที่ ๓ จับข้างขวา..... ๑๕๐

ภาพที่	หน้า
๑๐๑ นายโรง ๓ รุ่นแสดงท่าครู ท่าที่ ๔ จีบซ้ายเพียงเอว.....	๑๕๐
๑๐๒ นายโรง ๓ รุ่นแสดงท่าครู ท่าที่ ๕ จีบขวาเพียงเอว.....	๑๕๑
๑๐๓ นายโรง ๓ รุ่นแสดงท่าครู ท่าที่ ๖ จีบซ้ายไว้หลัง.....	๑๕๑
๑๐๔ นายโรง ๓ รุ่นแสดงท่าครู ท่าที่ ๗ จีบขวาไว้หลัง.....	๑๕๒
๑๐๕ นายโรง ๓ รุ่นแสดงท่าครู ท่าที่ ๘ จีบข้างเพียงบ่าซ้าย.....	๑๕๒
๑๐๖ แสดงท่าครู ท่าที่ ๙ จีบข้างเพียงบ่าขวา.....	๑๕๓
๑๐๗ นายโรง ๓ รุ่นแสดงท่าครู ท่าที่ ๑๐ จีบซ้ายเสมอน้ำ.....	๑๕๓
๑๐๘ นายโรง ๓ รุ่นแสดงท่าครู ท่าที่ ๑๑ จีบขวาเสมอน้ำ.....	๑๕๔
๑๐๙ นายโรง ๓ รุ่นแสดงท่าครู ท่าที่ ๑๒ เขาควาย.....	๑๕๔
๑๑๐ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สาโรช นาคะวิโรจน์.....	๒๖๑
๑๑๑ อาจารย์ธรรมนิศย์ นิคมรัตน์.....	๒๖๙
๑๑๒ เครื่องแต่งกายโนรา ๑.....	๓๑๑
๑๑๓ เครื่องแต่งกายโนรา ๒.....	๓๑๒
๑๑๔ เครื่องแต่งกายโนรา ๓.....	๓๑๒
๑๑๕ เครื่องดนตรีโนรา	๓๑๓
๑๑๕ เพดานห้องโรงในพิธีโนราโรงครู.....	๓๑๔
๑๑๖ จระเข้หยวก.....	๓๑๔
๑๑๗ พนัก(น้ก)นั่งรำ.....	๓๑๕
๑๑๘ หลังคาโรงพิธีมุงด้วยกระแจะในพิธีโนราโรงครูมหาวิทยาลัยทักษิณ.....	๓๑๕
๑๑๙ ลูกพอก สำหรับการแต่งพอกของนายโรง.....	๓๑๖
๑๒๐ ขั้นตอนการนุ่งผ้าโนรา.....	๓๑๖
๑๒๑ ขั้นตอนการเชิญครุหมอโนราเข้าทรง.....	๓๑๗
๑๒๒ การรำคล้องหงส์ในพิธีโนราโรงครู.....	๓๑๗
๑๒๓ การรำแทงเข้ในพิธีโนราโรงครู.....	๓๑๘
๑๒๔ การตัดโรงพิธีของโนรา.....	๓๑๘
๑๒๕ ผู้วิจัยสัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สาโรช นาคะวิโรจน์.....	๓๑๙
๑๒๖ ผู้วิจัยสัมภาษณ์ เจ้าภาพงานโนราโรงครู และโนราประเสริฐ คงนวล.....	๓๑๙
๑๒๗ ผู้วิจัยสัมภาษณ์ อาจารย์ชนินทร์ มุลสังข์.....	๓๒๐
๑๒๘ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลภาคสนาม.....	๓๒๐

สารบัญแนมผ้ง

แผนผ้งที่		หน้า
๑	สายตระกูล(สายย่าน)โนราสายซุนอุปถัมภ์นรากร(พุ่ม เทวา).....	๙๓
๒	แสดงช่วงสมัยของโนราสายซุนอุปถัมภ์นรากร(พุ่ม เทวา).....	๙๘
๓	ขั้นตอนโนราโรงครูของซุนอุปถัมภ์นรากร(พุ่ม เทวา) วันแรก.....	๑๐๔
๔	ขั้นตอนโรงครูของซุนอุปถัมภ์นรากร(พุ่ม เทวา)วันที่สอง.....	๑๐๖
๕	ขั้นตอนโนราโรงครูของซุนอุปถัมภ์นรากร(พุ่ม เทวา) วันที่สาม.....	๑๐๘
๖	แสดงลำดับการแสดงโนราบ้านเทิงของซุนอุปถัมภ์นรากร (พุ่ม เทวา).....	๑๑๒
๗	ความสัมพันธ์เชิงองค์กรในคณะโนราพุ่ม เทวา.....	๑๑๗
๘	การจัดตกแต่งศาลหรือพาไล.....	๑๒๒
๙	การจัดห้องโรงโนราโรงครู.....	๑๒๓
๑๐	แผนผ้งโรงพิธีโนราโรงครู.....	๑๒๖
๑๑	องค์กรคณะซุนอุปถัมภ์นรากร(พุ่ม เทวา)หรือยกเจ็ดหาบ.....	๑๓๔
๑๒	สายย่านซุนอุปถัมภ์นรากร(พุ่ม เทวา) จนถึง ช่วงที่ ๓ ศิษย์ ๑๐ คนแรกออก ตั้งคณะ.....	๑๓๘
๑๓	ขั้นตอนการแสดงโนราสมัยนิยม.....	๑๔๑
๑๔	ขั้นตอนการแสดงโนราบ้านเทิงของโนราคณะวิทยาลัยครูสงขลา.....	๑๕๕